

Koudumer verhalen uit de Tweede Wereldoorlog

De zwartste dag: 16 augustus 1944

In de zomer van 1944 doet in Koudum voor het eerst een knokploeg van zich spreken. Commandant is dan Gerben Oppewal (1919-1998), schuilnaam Gerard, die zijn werk als marechaussee te Franeker verruilde voor het verzet. Hij was onder meer betrokken bij 'De Overval' op de gevangenis in Leeuwarden in december 1944. In Koudum zat hij ondergedoken bij Tjalke van der Wal.

Op 3 augustus 1944 pleegde hij met de knokploeg een geslaagde overval op het Workumer distributiekantoor, onder leiding van Haitse Wiersma (1911-1982) van de knokploeg Sneek. 13.000 bonkaarten werden buitgemaakt en in Koudum in het huis van wijkzuster Trijntje Scheringa verstoppt. Zij is na verraad opgepakt en heeft gevangen gezeten in een concentratiekamp. Na de bevrijding is zij in Koudum teruggekeerd.

Zuster Scheringa

Andere knokploegleden waren Gerben Ypma uit Huizum, de marinier Jaap Niemans uit Den Haag en diens plaatsgenoten de gebroeders Jan en Wim Tuchscherer. Ze zaten allemaal ondergedoken in Koudum. Ypma, schuilnaam Klaas, was de rayonleider van de Landelijke Organisatie voor hulp aan Onderduikers. Hun verzetsdaad had grote gevolgen, die levens van alle betrokkenen getekend heeft.

Tjalke van der Wal

Het verzet had de bonkaarten nodig voor de voedselvoorziening van onderduikers in Utrecht, maar door verraad daar wisten de Duitsers dat ze de daders van de overval in Koudum moesten zoeken. Op 14 augustus kwamen leden van de Duitse Sicherheits Dienst (SD) naar Koudum en kregen Gerben Ypma in handen. Hij is gemarteld in het beruchte Scholtenhuis in Groningen, maar hij heeft hij minimaal 24 uur gezwegen, zodat zijn maten konden weggelopen.

Gerben Ypma verstoppt bonkaarten

In de vroege ochtend van 16 augustus 1944 keerde de SD met Gerben Ypma in Koudum terug. Bijna iedereen had kans gezien te verdwijnen. Tjalke van der Wal dacht dat hij geen gevaar liep, maar hij werd op de Dammenseweg, recht voor de pastorie, op nog geen 100 meter van zijn huis, doodgeschoten. De daders waren Duitse SD'ers onder wie de extremistische en moorddadige Nederlandse gebroeders Pieter Johan en Klaas Carel Faber.

Gerben Ypma moest zijn folteraars meenemen naar zijn onderduikadres in een pand aan de Zwarteweg. Daar werd hij op een wrede manier op zijn bed doodgeschoten. Naar Tjalke van der Wal en Gerben Ypma zijn straten in Koudum vernoemd. Hun namen staan onder andere op het oorlogsmonument op de begraafplaats van Koudum.

Gerben Ypma zat ondergedoken op Zwarteweg 14. Dat huis is in 1941 gebouwd. Tijdens een latere verbouwing van de bovenverdieping kwamen de huidige bewoners een stukje afgezaagd deurprofiel tegen waarop timmerman H.L. Mulder zijn 'handtekening' heeft achtergelaten. 'Te lezen valt: '25 juni 1941, warm en droog, de Duitser in ons land' en 'we hopen dat we snel weer vrij zijn'.

